

Jānis Bikše

AVOTI

svētie

skaistie

veselīgie

pārsteidzošie

Celojums pa Latvijas un pasaules avotiem

UDK 910(100)
Bi396

Jānis Bikše

AVOTI – SVĒTIE, SKAISTIE, VESELĪGIE, PĀRSTEIDZOŠIE.

Ceļojums pa Latvijas un pasaules avotiem

Visas šī darba tiesības ir aizsargātas.

Manuskriptu reproducēt, kopēt vai citādi pavairot ir aizliegts bez izdevēja un autora rakstiskas atļaujas.

Par grāmatas zinātnisko saturu atbild tās autors.

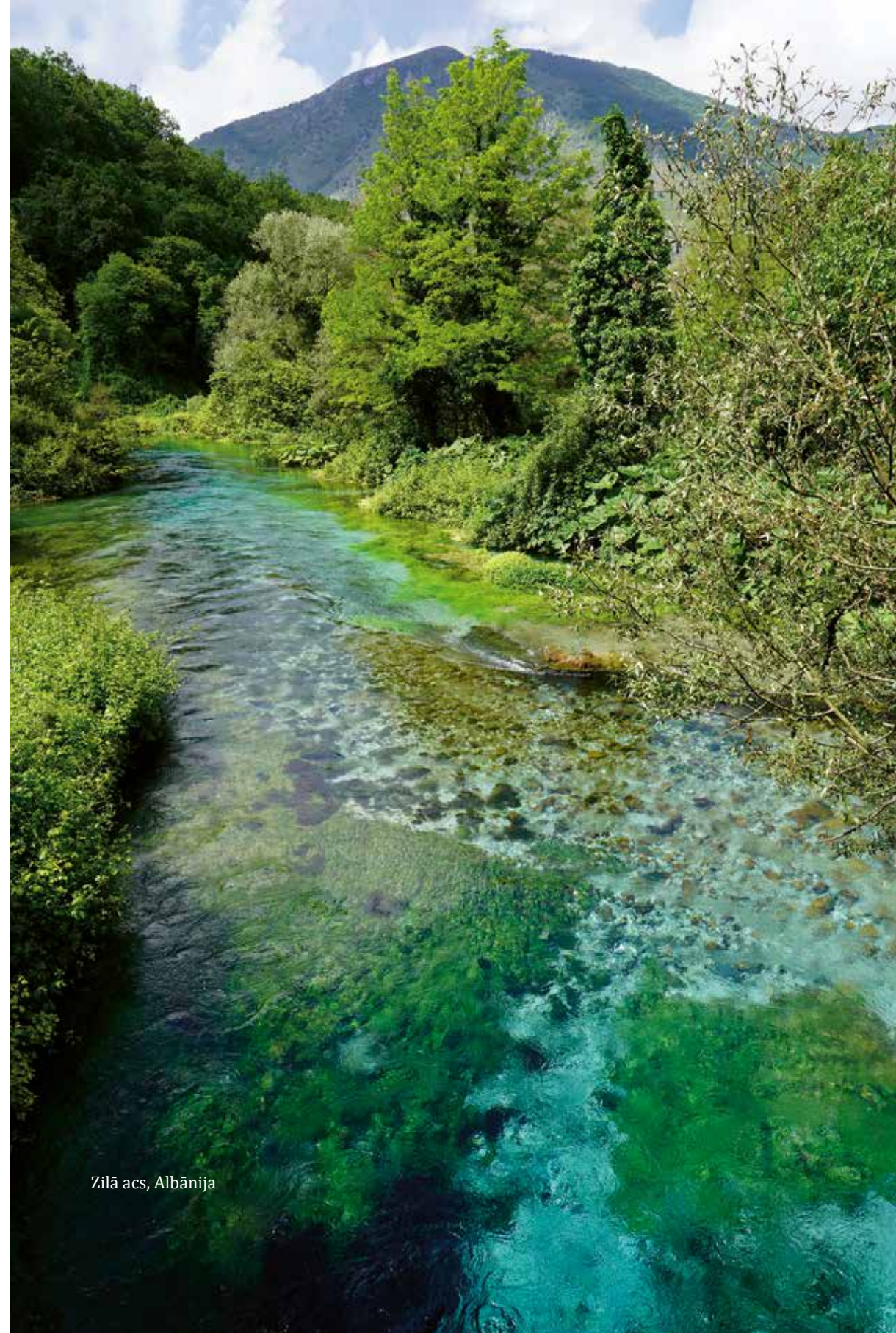
Vāka dizains **Una Spektore**

ISBN 978-9934-543-41-8

© Bikše Jānis, teksts un foto, 2023

© Spektore Una, vāka dizains, 2023

© Biznesa augstskola Turība, 2023, 304 lpp.

Zilā acs, Albānija

IEVADS

Mans pirmais avotiņš pie vectēva mājām “Aizvēji” Burtniekos, Velna kalnā, mani sagaidīja, kad man bija pāris gadiņu. Tā ir skaista vieta vasarā un labākā raga-
viņu trase ziemā. Pirmajā klasē, kad skolotāja stāstīja par avotiņiem, kas ziemā
neaizsalstot, šo faktu jau zināju.

Otrajā klasē (kā visi Rīgas skolēni tajā laikā) braucām uz Siguldas Gūt-
maņalu. Tur gide manas zināšanas par avotiem ievērojami papildināja – bez
teikas par Maiju viņa izstāstīja arī par Gūtmaņalas avota izcilajām īpašībām
– avota ūdens uzturot mūžīgo jaunību! Tas radīja pārdomas. Vai es kā bērns,
dzerot šo ūdeni, nepalikšu vienmēr par bērnu? Vai manam Velna kalna avotam
ir tādas pat īpašības, jo tas arī izplūst no smilšakmens alas?

Kopš tā laika, fotografējot dabu, esmu ticis ar tūkstošiem slaveniem, skais-
tiem, svētiem un arī pavisam neciliem avotiem. Zināšanas papildināja iegūtā
izglītība “ģeogrāfos”, mācoties vides zinātnei, kā arī izglītības turpinājums dokto-
rantūrā. Un pavisam noteikti – ceļojot! Tādējādi dažādās zemēs esmu sastapies
gan ar baisām, gan ar jautrām atbildēm uz saviem bērnišas jautājumiem.

Avoti ir unikālākā dabas parādība – dzīvības nodrošinājums oāzēs, jeb-
kuras ūdenstilpes sākums, spēks, kas rada alas, ielejas un kanjonus, nodrošina
visu dzīvo ar valgmī. Tie ir skaistākie pasaules tūrisma objekti, reliģiskie centri,
vēstures liecības, veselības kūrorti, dzeramais ūdens.

Zinot, ka latviešu valodā trūkst grāmatu par avotiem, sāku par tādu sapņot
jau pirms vairākiem gadiem. Sākotnēji biju iecerējis to kā monogrāfiju – izglīto-
jošu, ilustratīvu un gudru grāmatu. Vienu rītu pamodies, sapratu, ka katram
otrajam apceļotajam avotam man ir stāsts – interesantāks un jautrāks par
Vikipēdijas ierakstu. Tad arī izmainīju grāmatas formātu – tagad tā ir piedzīvo-
jumu un ceļojumu grāmata, kurā centīšos “garlaikot” arī ar stāstiem par ģeoloģi-
ju, ģeogrāfiju, ekoloģiju un vēsturi saprātīgās devās, atstājot centrālo vietu
piedzīvojumiem, sajūtām, jokiem un sapņiem.

Grāmata domāta ceļotājiem iedvesmai un idejām, dabas un vēstures
mīlētājiem izziņai vai vienkārši cilvēkiem, kam patīk pozitīvi piedzīvojumi.

Velna kalna Velna pēdas avots – mans bērnišas pirmais avots

Grāmatā avotu vērtēšanai esmu izmantojis sistēmu, kur katram avotam tiek
piešķirts no viena līdz pieciem “plunkšķiem” kādā no kategorijām. “Plunkšķu”
matrica skatāma grāmatas beigās. Līdzīgi kā *Michelin*, lasītājam jāsamierinās ar
eksperta subjektivitāti, bet avota nokļūšana grāmatā un kaut viens “plunkšķis”
jau jāvērtē augstu. Ārpus grāmatas palika daži simti manis apmeklēto un mil-
joni neapmeklēto avotu. Tā kā neviens no satiktajiem un grāmatā minētajiem
cilvēkiem nezināja, ka izmantju šādu vērtēšanas sistēmu, tad apliecinu, ka
vērtējums ir ne no viena neietekmēts.

Kvalitāte

Kvantitāte

Infrastruk-
tūra

Vēsturiskā
nozīme

Vizuālā
vērtība

Stāsti,
teikas,
liecības

Elku zemes zilā acs

Saturs

Avoti – dzīvības pamats. Oāzes	9
Geizeri un vulkāniskie avoti	19
Staburagi. Saldūdens kalķiežu avoti	39
Vēsturiskie avoti.....	51
Termas un SPA.....	71
Minerālūdens avoti.....	81
Mākslīgie avoti	89
Neparastie avoti.....	95
Skaistie avoti – dabas brīnumi	101
Igaunijas avoti	125
Polijas avoti.....	153
Lietuvas avoti.....	159
Latvijas avoti	177
Kurzeme	178
Vidzeme.....	200
Zemgale	254
Sēlija.....	261
Latgale.....	267
Rīga un Pierīga.....	284
Par sapņu avotiem	291
 Literatūra.....	294
Personu rādītājs	298
Valstu rādītājs.....	303
Pēcvārds.....	304
Avotu vērtējumu tabula.....	304

Uakačinas (*Huacachina*) oāze Peru

AVOTI – DZĪVĪBAS PAMATS. OĀZES

Ain Khadra Ēģiptē

Ar savu Vidzemes augstskolas kolēģi Ojāru Bāliņu un gidu Ahmedu gulšņājam zem palmām Ēģiptes *Ain Khadra* oāzē, vērojot, kā Muhameds (mūsu šoferis un pavārs vienā personā) uz līdzvesta prīmusiņa uzbur pusdienas. Oāze ir maziņa, tajā ir ne vairāk par piecdesmit palmām, visapkārt tuksnesis, vienīgi dienvidu virzienā, apmēram 10 km attālumā, tas pāriet kalnos. Oāzē esam tikai četri, bet Muhameda rosišanas papildina arī citas skaņas – palmu ēnā skrapst darbīgas peles un putni. No cilvēku aprīkota avota čurkst ūdens, kas braši veido strautiņu. Strautiņš gan jau pēc dažiem desmitiem metru izčūkst tuksneša smiltīs.

Apeju apkārt oāzei, lai mēģinātu saprast, kā šajā Sahāras daļā var rasties ūdens, kas dod dzīvību gan augiem, gan dzīvniekiem. Skaidrs, ka tas ir artēzisks. Manas hidroģeoloģijas zināšanas dod pāris hipotēžu, bet nerada skaidru atbildi. Zināšanas tikai pastiprina brīnuma efektu – tu redzi, sajūti, piedzīvo parādību, kam te nevajadzētu būt. Atbildi sniedz zinātne – šeit, virspusē, izplūst ūdens, kas pazemē nonācis pirms pārdesmit tūkstošiem gadu vēlajā pleistocēnā (ledus laikmetā). Līdz ar to ūdens ir fosils un kaut kad beigsies.

Atkal atlaižos zem palmas, skatos kustīgo palmas lapu nenokertajos saules zaķīšos un salīdzinu šo sajūtu ar savā bērnībā grāmatās lasīto. No daudzajiem piedzīvojumu romāniem nāk prātā Henrika Senkeviča “Caur tuksnesi” un Viljama Malvihila “Kalahari smiltis”. Te mēs esam zemē, kurā sākās Stasa un Nellijas ceļojums tuksnesī un džungļos. Šeit vislabāk var saprast, kāpēc avots ir visa sākums – tas izkaltnus akmeņus un sakarsušas smiltis pārklāj ar augu valsti, kas savukārt dod veldzi un barību dzīvniekiem, arī cilvēkiem.

Ain Khadra oāze atrodas Baltā tuksneša vidū un izveidojusies pie viena no svarīgākajiem “romiešu avotiem” (no romiešu perioda Ēģiptes vēsturē). Avotiņš iztek mākslīgā baseinā, no tā aiztek strautiņš, kas pēc pārdesmit metriem pazūd tuksneša smiltīs.

Jānis Bikše

Esmu dzimis 1966. gadā Rīgā ģimenē, kur mamma bija daktere, bet tētis – RTU docētājs. Mani vecvecāki bija skolotāji un dārznieki. Vairums radu un draugu – arī pedagogi, zinātnieki un dārznieki. Šī bērnības vide ir radījusi manī vēlmi ne vien baudīt zināšanas un dabas skaistumu, bet arī iegūto arī dalīties. Likumsakarīga bija pirmā izglītība Latvijas Universitātes (tolaik – Latvijas Valsts universitātes) Ģeogrāfijas fakultātē un pedagoga darbs, ko sāku studiju laikā Rīgas 58. vidusskolā. Šo skolu pats arī biju beidzis. Ar pedagogiju esmu saistīts joprojām, lasot lekcijas Vidzemes Augstskolā un Latvijas Jūras akadēmijā.

Publicēties sāku jau skolas laikā, galvenokārt kā fotogrāfs. Pēc ģeogrāfu studiju beigšanas rakstīju par Burtnieku novada vēsturi, kā arī sarakstīju vairākas nodaļas pirmajai atjaunotās Latvijas ģeogrāfijas mācību grāmatai. Kādu laiku pat izdevu Burtnieku novada pagātnei veltītu avīzi “Burtnieku laiks”.

Vēlāk jau kā IT uzņēmējs esmu piedalījies visdažādākajos tehnoloģijām veltītajos TV raidījumos, tostarp “Nākotnes parks”.

Mana vecmāmiņa Austra Bikše pēc skolēnu atmiņām esot bijusi brīnišķīga ģeogrāfijas skolotāja, bet viņai savas dzīves laikā tā arī neizdevās šķērsot Latvijas robežu. Man, maniem bērniem un nu jau arī mazbērniem šī iespēja ir – iespēja pašiem savām acīm ieraudzīt vairākus dabas un vēstures brīnumus. Ir svarīgi šo iespēju novērtēt un nepalaist garām fantastiskos mirklus! Paši skaistākie mirkli ir tie, ko piedzīvo kopā ar ģimeni. Ja no avota sākas strauts, upe un ezers, tad no ģimenes – piepildīta dzīve!

Grāmata “Avoti – svētie, skaistie, veselīgie, pārsteidzošie” ir autora Jāņa Bikšes ceļojums pa pasaules, Baltijas un Latvijas ūdens avotiem. No dažādu pasaules daļu geizeriem līdz mistisku Latvijas Velnalu avotiem un vēsturniekiem vēl uzmināmām miklām “Ķintu akā”. Piedzīvojumiem bagātajā ceļojumā tiek satikti interesanti cilvēki, uzzinātas jaunas teikas. Pārsteigumu rada avotu vēsture, tradīcijas, dzīvnieki, augi, hidroloģija un ģeoloģija. Pasaules avoti ļauj labāk saprast Latvijas avotu vietu pasaulē un to unikālo daudzveidību.

AVOTI

ISBN 978-9934-543-41-8

9 789934 543418